

وضعیت پوشش و حجاب در دوران رضاخان / از تعیین نوع لباس مردان تا ممنوعیت حجاب

دوران حکومت رضاخان تاثیر منفی زیادی بر روی نوع پوشش و حجاب زنان و مردان ایرانیان گذاشت، چرا که وی با تقلید از غرب و با صدور دستوراتی متاسفانه توانست ...

خبرگزاری مهر- دوران حکومت رضاخان تاثیر منفی زیادی بر روی نوع پوشش و حجاب زنان و مردان ایرانیان گذاشت، چرا که وی با تقلید از غرب و با صدور دستوراتی متاسفانه توانست پوشش سنتی ایران را تغییر دهد و پوشش غربی را در خیلی مناطق به ویژه شهرهای بزرگ گسترش دهد. پوشاک ایرانی ها طی سالهای اولیه ی سلسله ی پهلوی، به طور کلی شبیه پوشاک دوره قاجار بود که اختلاف میان اقوام، روستاها، مناطق و نیز طبقات اجتماعی را منعکس می ساخت. در اواخر قرن نوزدهم میلادی تلاش های شایانی جهت تغییر پوشش از سوی مقامات حکومتی صورت گرفت. به خصوص پس از انقلاب مشروطه که بسیاری از مردان به خارج سفر کرده بودند. پوشش اروپایی و پوشیدن کت و شلوار، پاپیون و کراوات را پذیرا شدند. بیشتر این مردان در پایتخت و تعدادی در شهرهای بزرگ در شمال و شمال غربی زندگی می کردند و گروه بزرگی را تشکیل نمی دادند.

در 29 بهمن 1301 ه.ش / 18 فوریه 1923 م مجلس لایحه ای تصویب کرد که همه ی کارکنان خدمات شهری اعضای کابینه و نمایندگان مجلس را ملزم به پوشیدن لباس دوخت ایران در طول ساعات کاری کرد. این دستور العمل در اول میزان 1302 ه.ش / 23 سپتامبر 1923 م بنابر حکم وزیر جنگ سردار سپه "رضا شاه آینده" شامل کارکنان نظامی نیز می شد.

کارمندان ادارات و دیگر ساکنان شهری که طرفدار تجدد بودند، رفته رفته سرداری "کت فراکی که تا زیر زانو می رسید" شلوار و حتی گاهی شلوار غربی را پذیرفتند. در میان اروپایی های که از مراسم افتتاح سرویس تلگرام "بی سیم پهلوی" در تهران 5 اردیبهشت 1305 ه.ش / 29 آوریل 1926 م عکسبرداری کردند زنانی بودند که به کت، دامن و کلاه ملبس بوده و نیز مهندسانی که کلاه های لبه دار به سر گذاشته بودند. ایرانی هایی که در مراسم شرکت کردند، سرداری، شلوارهای اروپایی و کلاه های بی لبه ی تخم مرغی شکل "کلاه تخم مرغی" پوشیده بودند. هیچ کس ملبس به عباي سنتی دیده نمی شد.

در 4 مهرماه 1307 ه.ش / 26 سپتامبر 1928 م کابینه مقرر کرد که تمام مردهای ایرانی به طور یکدست و به سبک غربی لباس بپوشند. تن پوش های بیرونی سنتی مانند شال ها، قباها، سرداری ها، لباده ها "بالاپوش های نمادی یا آجیده" و عباها، شلوارهایی "تنبان" که به طور سنتی از پارچه های سیاه جناغی "دبیت" یا مشابه آن دوخته می شد و در کمر با قیطان بسته می شد با کت و شلوار جایگزین شد.

با شلوار و کمربند غربی و از طرفی پا افزارهایی مانند گیوه، ملکی "انواع سرپایی های پارچه ای" و چارق "صندل چرمی" با کفش چرمی پاشنه دار جایگزین شدند. تمام کارمندان دولت و دانش آموزان پسر، کلاه های مرسوم عمامه ها و کلاه های بیضوی، به سرکردند. فقط روحانیون، شامل استادان مدارس طلاب دینی و رُعمای سایر مذاهب به رسمیت شناخته شده از این حکم که در روز اول فروردین 1308 ه.ش / 21 مارس 1929 م. در شهرها و یک سال بعد در دهات و مناطق روستایی اجرا گردید، معاف بودند.

در خرداد الی تیر 1313 ه.ش / ژوئن الی ژوئیه ی 1934 م رضا شاه از ترکیه دیدن کرد که او در آنجا خیلی تحت تاثیر برنامه های کمال آتاتورک برای مدرنیزه کردن قرار گرفت. او مصمم شد که ایرانی ها هم چون اروپایی ها لباس بپوشند. رضا شاه در ترکیه دستوری خطاب به نخست و زیر وقت صادر کرد که اجبار می کرد از آن پس تمام کارگران ایرانی کلاه های لبه دار به سبک اروپایی بر سر بگذارند و توجیه او این بود که لبه ی پهن کلاه، کارگرانی که در هوای آزاد کار می کردند از آفتاب سوختگی حفظ می کند.

در پی حکم کابینه به سر گذاشتن این کلاه، در یک واقعه ی مشهور گروهی از مسلمانان با رهبری ملاي صریح اللهجه ای به نام شیخ تقی بهلول در مسجد گوهرشاد مشهد بست نشستند که در آنجا تحت حمله ی نیروهای امنیتی قرار گرفته و تعدادی از مردم کشته شدند. با وجودی که کلاه لبه دار کماکان تا سال های آخر سلطنت رضا شاه پوشیده می شد. مردان ایرانی علی رغم دیدگاه سنتی ایرانی که ظاهر شدن در مکان عمومی بدون پوشش سر را ناشایست می دانست. رفته رفته پوشیدن سر بندها را به کلی کنار نهادند. در میان مردان شهری فقط کارکنان نظامی و نیز روحانیون که پوشش سر را مستحب می دانستند به پوشیدن سر بند ادامه دادند.

بیش از واقعه ی گوهر شاد رضاشاه به تغییر لباس زنان الزام و اجباری نکرده بود. برخی زنان تحصیلکرده پیشاپیش در فعالیت های خصوصی به جای حجاب از کلاه استفاده می کردند. بعضی اعضای دربار که در خارج تحصیل کرده بودند با منسوخ کردن کامل حجاب موافق بودند. یکی از حامیان چنین دیدگاهی وزیر قدرتمند دربار عبد الحسین تیمور تاش بود که در جلسه ی کابینه در سال 1312 ه.ش / 1933 م واردات کلاه های زنانه از خارج را قانونی کرد.

سرانجام در سال 1314 هـ ش/1936 م رضا شاه سنت حجاب را منسوخ اعلام کرد. وی اولین حاکمی بود که چنین کاری انجام می داد. "آتاتورک حجاب را ممنوع نکرده بود. شاه به محض اطمینان از قدرت خود پس از واقعه مسجد گوهرشاد با همسر و دخترانش که بدون پوشش بودند در مراسم فارغ التحصیلی مدرسه دولتی "دانشسرای مقدماتی" در 17 دی سال 1314 هـ ش/8 ژانویه ی 1936 م ظاهر شد. وی در سخنرانی خود خطاب به اکثریت حضار زن که به آنها دستور داده شده بود بدون حجاب شرکت کنند به آنها فرمان داد که از این پس به سبک اروپایی لباس بپوشند. این مناسبت در همه ی شهرها و به ویژه تهران جشن گرفته شد و به تمام کارکنان لشکری و کشوری فرمان داده شده بود که همراه زنانشان بدون حجاب در مراسم شرکت کنند.

تا سه چهار سال آخر سلطنت رضا شاه زن ها با لباس های بلند با کت و دامن در پایتخت جوراب های لکنت و کلاه های حصیری لبه پهن در اجتماع ظاهر می شدند. در برخی روستاها و شهرهای کوچک زنان به سادگی خانه های شان را ترک نکردند تا آنکه رضا شاه در شهریور 1320 هـ ش/سپتامبر 1941 م مجبور به کناره گیری شد.